

مبانی نظری قانون اساسی

آیت‌الله شهید دکتر سید محمد حسینی بهشتی

www.ketab.ir

بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های آیت‌الله شهید دکتر بهشتی

تهران ۱۳۹۰

سرشناسه	: بهشتی، محمد، ۱۳۰۷ - ۱۳۶۰
عنوان قراردادی	: (جمهوری اسلامی)
عنوان و نام پدیدآور	: قانون اساسی / محمد حسینی بهشتی، تهیه و تنظیم بنیاد نشر و آثار و اندیشه‌های شهید آیت‌الله بهشتی
مشخصات نشر	: تهران: روزنه، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	: ۱۸۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۳۳۴-۳۵۱-۴
وضعیت فهرست‌نویسی	: قیفا
یادداشت	: کتاب حاضر اولین بار در سال ۱۳۷۷ با عنوان «مبانی نظری قانون اساسی» توسط انتشارات بقعه منتشر شده است.
یادداشت	: عنوان روی جلد: مبانی نظری قانون اساسی: گفتارهای حسینیه ارشاد و مشهد به انضمام متن کامل قانون اساسی مصوبه سال ۱۳۵۸
عنوان دیگر	: مبانی نظری قانون اساسی
موضوع	: حقوق اساسی - ایران
شناسه افزوده	: بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های شهید آیت‌الله بهشتی
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۰ - ۹۶۴/۵۱۳۵۸/۶۴ KMHT
رده‌بندی دیوئی	: ۳۳۲/۵۵۰ - ۳۳۴
شماره کتابخانه ملی	: ۳۳۵۸۸۳۱

مبانی نظری قانون اساسی

نویسنده: شهید آیت‌الله دکتر سید محمد حسینی بهشتی

تهیه و تنظیم: بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های شهید آیت‌الله دکتر بهشتی

ویراستار: سید فتح شفیعی

طرح جلد: احمد جعفری

صفحه‌آرایی: انتشارات روزنه

چاپ اول: ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۸۰۰ تومان

چاپ و صحافی: شادرنگ

آدرس: خیابان توحید، ابتدای خیابان پرچم، پلاک ۲، طبقه ۴، انتشارات روزنه

تلفن: ۶۶۵۶۷۹۲۵ - ۶۶۴۳۰۵۰۳ ☎️ شماره: ۶۶۵۶۷۹۲۶

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۳۴-۳۵۱-۴ ISBN: 978-964-334-351-4

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است ❁

فهرست

۷	پیشگفتار
۱۱	جمهوری اسلامی
۵۳	نظام سیاسی در قانون اساسی
۵۶	نظام امت و امامت
۵۹	مدیریت جامعه
۶۱	جمهوری اسلامی
۶۲	راههای نظارت مردم
۶۶	انتخاب رهبری
۶۹	پرسش و پاسخ
۷۷	پیرامون قانون اساسی
۹۲	گفتگوی مطبوعاتی
۱۰۳	ضمیمه یک (خطبه دویست و هفتم نهج البلاغه)

۱۱۱	ضمیمه دو (متن قانون اساسی)
۱۱۳	فصل اول - اصول کلی
۱۱۹	فصل دوم - زبان، خط، تاریخ و
۱۲۱	فصل سوم - حقوق ملت
۱۲۷	فصل چهارم - اقتصاد و امور مالی
۱۳۳	فصل پنجم - حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن
۱۳۵	فصل ششم - قوه مقننه، مبحث اول
۱۳۵	مبحث اول - مجلس شورای اسلامی
۱۳۸	مبحث دوم - اختیارات و صلاحیت
۱۴۷	فصل هفتم - شوراهای
۱۵۱	فصل هشتم - رهبر یا شورای رهبری
۱۵۵	فصل نهم - قوه مجریه، مبحث اول
۱۵۵	مبحث اول - ریاست جمهوری
۱۶۰	مبحث دوم - نخست وزیر و وزراء
۱۶۲	مبحث سوم - ارتش و سپاه پاسداران
۱۶۵	فصل دهم - سیاست خارجی
۱۶۷	فصل یازدهم - قوه قضائیه
۱۷۳	فصل دوازدهم - رسانه‌های گروهی
۱۸۹	فهرست اعلام

پیشگفتار

اگر انقلاب اسلامی در ایران شکفت‌انگیزترین پدیده اجتماعی معاصر نامیده شود گزافه نیست: نهضتی مردمی که، بدون تکیه بر قهر و خشونت، حکومتی ستم‌پیشه و برخوردار از پشتیبانی و تأیید بسیار در عرصه سیاسی جهان را که در طی سالیان دراز از اعمال هر گونه خشونت و کشتار و شکنجه پروا نکرده بود، در طی مدتی کوتاه بدان گونه از سریر قدرت فرو آورد و به تلاشی کشاند که تعجب و تحسین نظاره‌گران را برانگیخت. اما این انقلاب شکفتی‌ساز، در سالهای نخستین پس از پیروزی نیز به گونه‌ای تحسین‌انگیز به نهادینه کردن اهداف و آرمان‌های خود پرداخت: پس از مدتی کوتاه به همه‌پرسی درباره شکل نظام جدید پرداخت، پس از آن به انتخاب خبرگان و صاحب‌نظران برای تشکیل مجلس خبرگان قانون اساسی و تدوین و تنظیم قانون اساسی مبادرت کرد و سرانجام، پیش از فرا رسیدن اولین سالگرد پیروزی، آن را به همه‌پرسی گذارد و بدین گونه زمینه شایسته‌ای برای استقرار نظام جدید مهیا ساخت.

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به دلایل گوناگون از برجستگی‌های ویژه برخوردار است و مهم‌ترین آنها این که تجسم آرمان‌ها و ارزش‌هایی است که مردم مسلمان ایران در پی تحقق آن بوده‌اند. از همین روی، چنانچه خواهد آمد، آیت‌الله شهید دکتر بهشتی آن را بیانیه انقلاب اسلامی می‌نامد. دیگر آن که تدوین کنندگان این قانون، گروهی از زیدگان و نجبگان و شماری شایان توجه از مبارزان و تلاشگرانی بودند که برای به ثمر نشستن این نهضت رنج‌ها کشیده و سختی‌ها بر خود هموار ساخته و سال‌ها درباره نظام آرمانی خود به مطالعه و

مباحثه پرداخته بودند. نکته جالب توجه دیگر این است که هر یک از فصول و اصول این قانون، حاصل گفتگوها و تبادل نظرهایی است که در میان این خبرگان صورت گرفته است و بازتاب آراء و اندیشه‌های عالمان و روشنفکران دینی است که هر کدام در زمینه یا زمینه‌هایی صاحب نظر بوده‌اند.

اینک، پس از گذشت دو دهه از آن تلاش ستایش‌انگیز، اهمیت تبیین این قانون و مبانی نظری آن، به سبب قرائت‌های گوناگونی که در طی این سالها در عمل و نظر از آن شده است، بیش از پیش مطرح است و یکی از بهترین طرق انجام این مهم، مراجعه به دیدگاه‌های زبدگان و خبرگانی است که دست به تدوین آن بازیده‌اند.

کتاب حاضر با همین انگیزه تهیه شده است و شامل نظرات تفصیلی و تفسیری آیت‌الله شهید دکتر بهشتی درباره قانون اساسی است که خود نقشی بس مهم در تدوین آن داشته است.

در بخش نخست، گفتگوی تلویزیونی ایشان به تاریخ دو هفته پیش از همه‌پرسی جمهوری اسلامی ایران روز ۱۲ فروردین ۱۳۵۸ آمده که مربوط به ماهیت جمهوری اسلامی به ع نوان یک نظام سیاسی است که در چاپ‌های قبلی نیامده بود.

بخش دوم دربرگیرنده گفتار ارزنده و روشنگر ایشان با عنوان "نظام سیاسی در قانون اساسی" است که به تاریخ ۹/۹/۵۸ در حسینیه ارشاد تهران ایراد شده است. سومین بخش حاوی گفتاری از آن اندیشمند فرزانه است که با عنوان "پیرامون قانون اساسی" در تابستان ۱۳۵۸ در مشهد مقدس ایراد شده است. بخش چهارم شامل گفتگوی مطبوعاتی ایشان درباره قانون اساسی است که در روزنامه جمهوری اسلامی به تاریخ پانزدهم تیر ماه ۱۳۵۸ منتشر شده است. دو پیوست نیز پایان بخش کتاب حاضر است: یکی خطبه دویست و هفتم نهج البلاغه امیرمؤمنان (ع) است که در آن به حقوق متقابل حکمران اسلامی و مردم پرداخته شده و بارها توسط آیت‌الله شهید دکتر بهشتی در فصل‌های اصلی کتاب مورد استفاده قرار گرفته است؛ دیگر، متن کامل قانون اساسی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۵۸ است که به علت ارجاع فراوان به آن و به منظور تسهیل

دسترسی خوانندگان آورده شده است.

لازم است در این فرصت سپاس صمیمانه خود را از همه دست‌اندرکاران تهیه این کتاب ابراز نماییم. باشد که مجموعه حاضر در فهم بهتر این منشور برجسته انقلاب اسلامی مؤثر افتد.

بنیاد نشر آثار و اندیشه‌های شهید آیت الله بهشتی

www.ketab.ir